

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi
Psykologprogrammet

**Anknytning hos barn i mellanbarndomen
som lever med växelvis boende**
En pilotstudie

Ulla-Mari Blomgren & Panthea Fartouzy

Psykologexamensuppsats. 2015

Handledare: Elia Psouni
Examinator: Mats Fridell

Sammanfattning

Syftet med denna pilotstudie var att undersöka anknytning hos en grupp barn i mellanbarndomen som lever växelvis, och vad de berättar om sina relationer till viktiga andra. Studien baserades på transkriberade intervjuer (*Friends and Family Interview*, FFI) och berättelser (*Secure Base Script Test*, SBST) från två tidigare studier, där barn som levde växelvis ($n = 20$) valdes ut. Materialet kodades och analyserades kvantitativt med avseende trygg bas, idealisering, rollbyte och ilska. Därutöver gjordes en tematisk analys av det som barnen sagt i FFI. Resultatet visade att 60 % av barnen hade trygg anknytning vilket inte skiljer sig från normdata baserat på befolkningen generellt. Resultatet visade också att barnen hade sin trygga bas hos modern. Detta främst hos de trygga barnen. Fastän barnen inte bodde tillsammans med båda föräldrar sades ofta "dom", vilket indikerar på att barnets erfarenheter av anknytning till respektive förälder integrerats till en inre arbetsmodell. Vidare framkom att modern idealiserades, särskilt av de otrygga barnen. Rollbyte förekom sällan och i samband med föräldrars bråk. Inte heller visade barnen mycket ilska. Bästa kompisen och mormor utgjorde en trygghet för några barn. Viktigt för framtida studier är att ta hänsyn till styvföräldrar och deras betydelse för barnets anknytning.

Nyckelord: Växelvis boende, anknytning, mellanbarndom, FFI, SBST, trygg bas, idealisering, rollbyte, ilska, inre arbetsmodell, skript.

Abstract

This pilot study examined attachment of a group children in middle childhood living with joint custody, also what they say about their relationships with significant others. The study was based on the transcribed interviews (Friends and Family Interview, FFI) and stories (Secure Base Script Test, SBST) from two previous studies. Children living with joint custody ($n = 20$) were selected. Material was coded and analyzed quantitatively for safe base, idealization, role reversal and anger. Also, a thematic analysis was implemented of the FFI. 60 % of the children showed a secure attachment, which doesn't differ from normative data based on population in general. The mother was the secure base, mainly for the secure children. Although the children were not living with both parents they often said "them", which indicate that the child's experiences of attachment to each parent was integrated into one internal working model. It was also found that the mother was idealized, especially by the insecure children. Role reversal occurred rarely and in connection with parents' fights, nor did the children show much anger. Best friend and grandmother constituted security for some children. Important for future studies is to take into account stepparents and their significance for the child's attachment.

Keywords: joint custody, attachment, middle childhood, FFI, SBST, secure base, idealization, role reversal, anger, internal working model, script.

INLEDNING	7
Växelsvis boende	7
<i>Leva växelsvis</i>	7
<i>Anknytning hos barn som lever växelsvis</i>	8
<i>Barnperspektivet</i>	10
Anknytningsutveckling	12
<i>Trygg bas och säker hamn</i>	13
<i>Trygg och otrygg anknytning</i>	13
Anknytning hos barn i mellanbarndomen	14
<i>Kompisrelationer hos barn i mellanbarndomen</i>	16
Syfte och frågeställningar	18
METOD	19
Urval	19
Instrument	19
<i>Friends and Family Interview (FFI)</i>	19
<i>Secure Base Script Test (SBST)</i>	20
Procedur	21
Dataanalys	21
Etiska överväganden	23
RESULTAT	23
Populationen	23
Trygg bas, idealisering, rollbyte och ilska	24
<i>I populationen</i>	24
<i>Bland trygga och otrygga barn</i>	25
Tematisk analys	26
<i>Mamma och "dom" ser och förstår</i>	26
<i>Kompisar ser och förstår</i>	27
<i>Min mamma och jag</i>	28
<i>En orolig budbärare</i>	29
<i>Ibland är jag lite arg på dig</i>	30
DISKUSSION	30
Anknytning till mor, anknytning till far	31
<i>Idealisering, rollbyte och ilska</i>	32
<i>Andras betydelse</i>	32

Funderingar kring metod och förslag för framtida studier	33
Slutsats	34
REFERENSER	36

Tack!

Tack till dig Elia för din handledning, inspiration och entusiasm. Det har varit ett nöje och privilegium att arbeta med dig. Vi vill också tacka dig Elia, Apetroaia, Sörlie och Merlo för att vi fått använda oss av ert material.

Växelvis boende

Allt fler barn vars föräldrar inte lever ihop bor numera växelvis, dvs. barnet vistas ungefär lika mycket, och har ett varaktigt boende, hos båda föräldrarna (Socialstyrelsen, 2004). Detta oavsett om föräldrarna har skilt sig eller aldrig varit gifta. År 1984-85 bodde 1 % av barn med skilda föräldrar växelvis medan andelen barn som bodde växelvis år 2010 var 32 % (Socialdepartementet, 2011).

Vid spekulationer om möjliga orsaker till ökningen av växelvis boende tycks tre faktorer återkomma i litteraturen: ökad jämställdhet i föräldraskapet, ekonomiska aspekter, samt ett större fokus på barnets bästa. Vad gäller ökad jämställdhet påpekar flera artiklar kvinnors delaktighet i arbetslivet (t.ex. Socialdepartementet 2011), samt sociala och kulturella förändringar som gjort att fäder numera har en mer aktiv roll i familjen, vilken även består efter eventuell separation (t.ex. Bjarnason & Arnarsson, 2011; Kochanska & Kim, 2013). Den andra faktorn, ekonomiska aspekter, kan innebära både fördelar och nackdelar för föräldrarna: å ena sidan betalas inget underhållsbidrag för barnet vid växelvis boende, å andra sidan är det kostsamt att ha två hushåll som är anpassade för barnet (Nielsen, 2013a; Socialdepartementet 2011). Gällande den tredje faktorn, tar den juridiska praxisen och familjelagen idag mer hänsyn till barnets bästa. När det tidigare har betonats att tiden med barnet är viktigt för båda föräldrar (Pruett, Ebling & Insabella, 2004), är fokus nu snarare det omvända: det är barnet som behöver tid med båda sina föräldrar (t.ex. Socialdepartementet, 2011; Socialstyrelsen, 2004) och det finns en bred uppfattning om att växelvis boende är gynnsamt för barnet, eftersom barnet då ges möjlighet att dela vardagen och skapa en relation till båda föräldrarna. Med tanke på vikten av barnets bästa idag, är det kanske något överraskande att det inte finns någon omfattande bild om just hur barn upplever växelvis boende. Detta arbete kommer att fokusera på barn som lever växelvis, deras anknytning och vad de säger om sina relationer till viktiga andra.

Leva växelvis. Vad vet vi om barn som lever växelvis? Det finns några få studier om deras mående. Dessa visar att barn som lever växelvis och barn som växer upp i intakta familjer, dvs. familjer där föräldrar bor tillsammans, mår nästan lika bra (t.ex. Bjarnason et al., 2012; Nielsen 2013b; Socialdepartementet, 2011). En studie av Bjarnason med kollegor (2012) undersökte skillnader i livstillfredsställelsen hos barn från olika boendeformer i 36 länder, däribland Sverige. Resultaten tyder på att barn med växelvis boende är nästintill lika nöjda med sin tillvaro som barn från intakta familjer. Även Socialdepartementets rapport om särlevnad visar liknande resultat för Sverige (Socialdepartementet, 2011). En möjlig förklaring till detta kan vara att barn med växelvis boende har minst lika god kommunikation med sina föräldrar

som barn från intakta familjer (Bjarnason & Arnarsson, 2011). Detta kan bero på tre orsaker. Dels kräver växelvis boende en fungerande kommunikation föräldrar sinsemellan vilket dessutom kan bidra till en bättre kommunikation mellan förälder och barn. Dels förblir båda föräldrarna fasta figurer i barnets liv vid växelvis boende. Det antas också finnas en positiv inställning till denna boendeform från båda föräldrar vilket gynnar barnet (Bjarnason & Arnasson, 2011). Dessutom, när man jämfört barn som bor växelvis med andra barn som lever med icke-intakta familjer visar resultaten att de förstnämnda barnen mår något bättre (Bjarnason et al, 2012; Nielsen, 2013b; Socialdepartement, 2011). En möjlig anledning kan vara att barn med växelvis boende generellt har en bättre relation till båda sina föräldrar, jämfört med andra barn från icke-intakta familjer (Nielsen, 2013b).

Trots en allt ljusare bild på växelvis boende, antas det dock inte passa alla. Det är möjligt att det finns barn hos vilka växelvis boende skapar stress, missnöje, osäkerhet och oro över att bo i två hem (Nielsen, 2013a). Inte heller är det möjligt för alla, t.ex. på grund av obekväma arbetstider hos den ena föräldern påpekar Nielsen (2013b). Det är viktigt att notera att växelvis boende är ett tämligen nytt fenomen och ännu ett relativt outforskat område (Socialdepartement, 2011).

Anknytning hos barn som lever växelvis. Det skapas helt andra förutsättningar för relationer att utvecklas vid växelvis boende. Hos intakta familjer delar föräldrarna samma psykosociala miljö i vilken anknytning skapas mellan barn och dess föräldrar. Hur blir det med barnets anknytning till respektive förälder när föräldrarna inte delar samma psykosociala miljö? Växelvis boende utgör även en kontext där barnets anknytning till båda föräldrar blir potentiellt likvärdig och lika viktig att undersöka. Det finns ingen tidigare forskning om anknytning hos barn som lever växelvis och det finns endast ett fåtal studier som undersöker barns anknytning till båda föräldrar (Kochanska & Kim, 2013). De flesta studier har fokuserat på barn-mor anknytning (Booth-Laforce et al., 2006; Diener, Isabella, Behunin & Wong, 2008; Kerns, 2008), och endast få om anknytning mellan barn och dess far (t.ex. Booth-Laforce et al., 2006; Diener et al., 2008; Kerns, 2008; Kochanska & Kim, 2013; Portu-Zapirain, 2013).

Däremot har det forskats något om betydelsen av övernattningar för barnets anknytning, men det råder delade meningar om hur övernattningar hos båda föräldrarna påverkar barnets anknytningsutveckling. Tornello och kollegor (2013) undersökte sambandet mellan frekventa övernattningar och otrygg anknytning longitudinellt. Resultaten visade att 22 (43 %) av 146 spädbarn som deltog i studien hade en otrygg anknytning till sina mödrar när de spenderade minst en natt per vecka hos den icke boende fadern. Resultaten visade också att 90 (25 %) av de 146 spädbarnen som endast var i kontakt med deras fäder under dagtid hade en otrygg

anknytning till sina mödrar. Tornello och kollegor (2013) påpekar att dessa fäder beskrevs som bra föräldrar av mödrarna samt att relationen dem emellan rapporterades vara god. Trots dessa positiva drag i föräldraskapet, hade dessa barn ändå en större risk för otrygg anknytning till modern enligt studien.

Trots mycket begränsad empirisk kunskap i frågan har fler forskare, utifrån ett anknytningsteoretiskt perspektiv, uttalat sig restriktivt kring övernattningar. Sroufe och McIntosh (2011) menar att övernattningar inte är idealiska innan språket utvecklats hos barnet, och betonar småbarns och spädbarns behov av att göra världen till en förutsägbar och begriplig plats. Barnet behöver en regelbunden och tillförlitlig kontakt med sina föräldrar för att kunna skapa en trygg anknytning till dem. Tre dagar hos mamma och tre dagar hos pappan kan fungera, men detta ökar drastiskt barnets arbete eftersom det kräver två tydligt separata anknytningssystem istället för ett. Sroufe och McIntosh (2011) anser att man ska vänta med övernattningar tills barnet har skapat en trygg bas hos den ena föräldern. Således rekommenderas växelvis boende först när barnet är mellan sex och åtta år. Även George, Solomon och McIntosh (2011) delar samma åsikt. De visar att sova på natten innebär en separation för barnet och har därför en stor betydelse. Således anser George med kollegor (2011) att övernattningar ifrån den primära vårdaren är en stor stressor för barn under tre år, och att frekventa övernattningar i tidig åldern faktiskt kan minska barnets emotionella trygghet till båda föräldrarna. De rekommenderar att barnet övernattar hos den ena föräldern och att den andra föräldern har en regelbunden kontakt med barnet för att skapa tillit inför kommande övernattningar. Vad gäller växelvis boende så rekommenderas inte denna boendeform innan barnet fyllt sex år (George et al., 2011).

Till skillnad från ovanstående forskare förespråkar Lamb och Kelly (2009) övernattningar redan från en tidig ålder på grund av den vardagskontakt barnet får med föräldern. Vardagsaktiviteter både främjar och upprätthåller barns tillit till sina föräldrar, och på så sätt fördjupas och stärks anknytningen dem emellan menar Lamb och Kelly (2009). Spädbarn och småbarn skulle bli tryggast med vårdnadsplan som tillåter barnet att träffa sin far minst tre gånger i veckan, minst en övernattning inkluderat så att separationen inte varar mer än två till tre dagar, menar Lamb och Kelly (2009). Från och med 3 års ålder tål barnet längre separationer mycket bättre och kan då stanna över två nätter i rad utan stress (Lamb & Kelly, 2009). På liknande sätt påtalar Pruett och kollegor (2004) positiva utfall för barn vid regelbundna övernattningar hos den andra föräldern. I sin studie undersökte de hur småbarn anpassar sig till olika boendesituationer efter föräldrars separation. Resultatet visade att barn som övernattade ofta och regelbundet hos den andra föräldern visade färre sociala problem jämfört med barn med ett mer oregelbundet schema. Studien visade likaså att övernattningar, och eventuella till-

gångar till flera vårdare såsom styvförälder, gynnade flickor mer än pojkar. Flickor rapporterades av föräldrar vara mindre tillbakadragna än pojkarna, vilket kan bero på att de har lättare för att uttrycka sina behov. Pruett med kollegor (2004) menar samtidigt att det är svårt att säga något om effekten av övernattning hos yngre barn då de sällan visar några negativa tecken. De menar således att man inte ska fokusera på vilken ålder som är bäst för övernattningar, utan hur man som förälder kan hitta en balans mellan möjligheter och risker så att barnet kan uppleva sig som en kompetent och trygg individ (Pruett et al., 2004). Samtliga studier ovan har belyst övernattning och dess påverkan på anknytning. Forskarna ovan har delgivit rekommendationer utifrån deras kliniska bedömning och har således inte frågat barnen hur de ser på deras relationer till viktiga andra, när de blivit något äldre.

Barnperspektivet. Redan i slutet av 1990-talet uppmärksammades växelvis boende av regeringen som vidare gav socialstyrelsen i uppdrag att undersöka dess påverkan på barnen. Detta resulterade i en rapport i vilken 22 ungdomar delade med sig om sina tankar kring växelvis boende. Fyra av deltagarna telefonintervjuades, fem deltog i en intervju personligen, och från de resterande insamlades skriftlig information. I den reviderade rapporten, *“Växelvis boende. Att bo hos både pappa och mamma fast de inte bor tillsammans”* (Socialstyrelsen, 2004), framkommer både positiva och negativa upplevelser av att bo växelvis. De positiva aspekterna var att ungdomarna uttryckte en glädje över att ha fått en bra kontakt med båda sina föräldrar, vilket inte hade varit möjligt ifall de bott merparten av tiden hos en förälder. En annan fördel som de beskrev med att bo växelvis var att kontakten med en styvförälder var positiv. Den sista slutsatsen skiljer sig från en annan studie där vissa barn önskade bo i endast ett hem då de inte gillade styvföräldern och/eller styvsyskon (Smart, 2001, refererad i Nielsen 2013b).

De mindre positiva aspekterna som framkom i Socialstyrelsens rapport (2004) var bland annat att flyttandet mellan de två hemmen bidrog till en känsla av rotlöshet. Några av ungdomarna önskade därför att bo hos en förälder vissa perioder för att känna en fast punkt i tillvaron. Det fanns samtidigt en rädsla hos dem att såra föräldern genom att föreslå en sådan förändring. En annan negativ aspekt som ungdomarna tog upp var att de inte fått vara med i planerandet, utan fått förhålla sig till fasta scheman efter föräldrarnas behov. Det ungdomarna beskrev som jobbigast var när föräldrarna talade negativt om varandra och när föräldrarna gav barnen skuld känslor för deras önskemål att endast bo hos en förälder. De ungdomar vars föräldrar var flexibla, samarbetsvilliga och bodde nära varandra var däremot de som var mest nöjda med det växelvisa boendet. Samtidigt som ungdomarna efterlyste större utrymme för egna beslut och önskemål, framkom det också att de gärna ville slippa det och därmed befria sig från ansvaret som dessa beslut innebär (Socialstyrelsen, 2004).

Liknande resultat visades i en norsk studie av Haugen (2010), i vilken 15 ungdomar i åldrarna 9-18 år djupintervjuades. Dessa barn hade levt i växelvis boende under 3-10 år och resultaten visade att växelvis boende upplevdes av barnen både som ett nöje och en börda. Av resultaten kunde tre kategorier urskiljas. Den första, så kallade flexibla kategorin omfattades av sex barn som alla var nöjda med att bo växelvis, och som dessutom i någon mån själva kunde påverka hur och när de stannade hos respektive föräldern. Den andra, tvetydliga kategorin omfattades av åtta barn som alla uppskattade möjligheten att bo växelvis och dela tid med båda föräldrar, men som egentligen hade velat bo på ett ställe. Den tredje, rigida kategorin omfattades endast av ett barn som mot sin önskan fick bo växelvis, och där det inte fanns något utrymme för alternativa lösningar (Haugen, 2010). Även en australiensk studie visade att barnen själva var nöjda med deras föräldrars beslut om växelvis boende (Lodge & Alexander, 2010). I studien telefonintervjuades 623 barn i åldrar 12 till 18 år och från olika boendearrangemang, varav 105 barn bodde växelvis. Lodges och Alexanders (2010) studie vidare belyser att det var något enklare för barn med växelvis boende att kombinera att träffa sina båda föräldrar och samtidigt ha tid för skolarbete, fritidsintressen och kompisar. Det framgår också att yngre barn med växelvis boende uttryckte allra oftast att det hade varit bättre för dem om föräldrarna hade fortsatt vara tillsammans (Lodge & Alexander, 2010). Även resultatet från Cashmore och kollegors (2010) studie visar att de flesta barn tyckte om att bo växelvis då de uppskattade att ha nära relationer till båda föräldrarna. Dessa barn tyckte dessutom att det var *rättvist* att spendera lika mycket tid hos vardera förälder. Många av barnen beskrev att det var något jobbigt att flytta fram och tillbaka mellan två hem, och studien lyfter även upp att detta upplevdes vara särskilt påfrestande för de yngre barnen då de kände att skolan och sociala umgängen redan upptog mycket av deras tid. Det sistnämnda resultatet skiljer sig därmed från Lodge och Alexanders (2010) resultat som tyder på att det finns en variation av upplevelser inom gruppen växelvisa barn. Gemensamt för samtliga barn och ungdomar i Cashmore och kollegors (2010) studie var vikten av att ha trevligt med båda föräldrarna, samt att ha någon form av valfrihet och flexibilitet gällande sitt boende. I studien deltog 136 barn och ungdomar i åldrarna 8-17 år. Fyra av dessa djupintervjuades medan resterande svarade på en enkät på internet.

Den sammanfattade bilden av barnens upplevelser tyder på att leva växelvis har både fördelar och nackdelar. Flyttandet fram och tillbaka beskrevs av barnen vara jobbigt. Barnen önskade också större flexibilitet i planerandet. Däremot uppskattade barnen i samtliga studier möjligheten att ha en relation med båda föräldrarna.

Anknytningsutveckling

Trots att barn med växelvis boende uttrycker vikten av relationer och fastän anknytning är en av våra starkaste känslomässiga relationer (Broberg, Granqvist, Ivarsson & Risholm Mothander, 2006), saknas det forskning som undersöker just dessa barns relationer till båda sina föräldrar. Detta kan möjligtvis bero på att det är svårt att undersöka barns upplevelser om nära relationer genom fenomenologiska metoder av utvecklingsmässiga skäl. Svårigheten med detta tillvägagångssätt är att den utesluter exempelvis barn med mindre utvecklad språklig förmåga, vilket kan resultera i att urvalsgruppen måste begränsas och kan således bli snäv.

Anknytning kan definieras som en bestående inre representation om en individs relation till sin förälder/ sina föräldrar. Den handlar alltså om vårt behov av nära relationer samt vårt fungerande i dessa (Broberg et al., 2006). Bowlby själv talade om ett påfallande starkt, livslångt affektivt band, som särskilt kommer till uttryck när det upplöses (Cassidy, 2008). Det vill säga, man kan se starka emotioner hos barnet när det separeras från sin anknytningsperson eller förlorar denne.

Bowlby (1971) menade att utveckling av anknytning sker genom fyra faser. Under den första fasen, när barnet är åtta till tolv veckor gammal, saknar det kunskap om vem som är anknytningspersonen/-er. Eftersom spädbarnet saknar en inre bild av sig själv samt vårdnadsgivaren, riktas barnets signaler inte till en specifik person utan till de människor som finns i omgivningen. Den andra fasen som består av ca sex månader utmärks av att barnet riktar sina behov mot en eller flera välbekanta individer (Bowlby, 1971). I denna fas inleds också ett viktigt samspel mellan barnet och föräldern som utgör basen för formandet av olika anknytningsmönster (Broberg et al., 2006). Under fas tre, från sex-sju månader till 3 års ålder, blir barnet mer selektivt i sitt sätt att få kontakt med människor och vidmakthållandet av fysisk närhet blir viktigt. Barnet kan nu tack vare den ökade motoriska förmågan följa efter sin mor när hon ska lämna rummet, hälsa på henne när hon återvänder och använda henne som en bas för att utforska (Bowlby, 1971). Barnet kan också använda föräldern som en säker hamn att återvända till vid upplevt hot (Broberg et al., 2006). Under den fjärde fasen är barnet ca 3 år gammalt. Under denna fas får barnet insikt i moderns känslor och motiv vilket lägger grunden för att barnet och föräldern ska kunna utveckla ett målkorrigerat partnerskap (Bowlby, 1971).

Bowlby menade att anknytning uppfyller en evolutionär funktion. Genom att barnet signalerar sina behov till anknytningspersonen ökar dess chanser för närhet, skydd och därmed överlevnad (Cassidy, 2008). Anknytning vilar alltså på en biologisk bas som omfattar anknytningsbeteenden, anknytningssystem samt kognitiva komponenter. Till anknytningsbeteenden räknas de beteenden som underlättar barnet att upprätthålla fysisk närhet till föräldern, såsom

leenden, gråt, krypa till föräldern. Anknytningsystem samordnar olika anknytningsbeteenden hos barnet så att den fysiska närheten blir optimal och barnet kan utforska världen. Bowlby menade vidare att anknytningsystemet är på, mer eller mindre, hela tiden: det aktiveras när separationen från modern ökar i tid eller avstånd och det avtar när en optimal närhet uppnås (Broberg et al., 2006; Cassidy, 2008).

Trygg bas och säker hamn. En viktig komponent i utvecklingen av anknytning är den ökade kognitiva förmågan hos barnet i fas tre. Barnet kan nu sätta upp ett mål (t.ex. närhet till modern) för sina handlingar. Barnet kan också lagra interaktionshistoria med föräldern i form av händelserepresentationer, dvs. skript. Ett skript är en generell, mental representation av en serie händelser, som innehåller kunskap om rutinmässiga aktiviteter, till exempel ett restaurangbesök (Ashcraft, 2006; Reed, 2010). Med andra ord hjälper ett skript individen att förstå en händelse samt skapar förväntningar om den (Ashcraft, 2006; Psouni & Apetroaia, 2014). Detta tillsammans med förmågan till delad uppmärksamhet leder till att barnet kan kommunicera bättre samt utvidga sitt utforskande av sin omvärld (Broberg et al., 2006). En viktig del i föräldraomsorgen är nu att utgöra både en trygg bas från vilken barnet kan utforska sin värld och en säker hamn som barnet kan återvända till och få tröst (Bowlby, 1994). Hur föräldern handskas med denna uppgift kommer i sin tur påverka barnets anknytningsmönster till föräldern (Broberg et al., 2006).

Spädbarn och barn som ser sin vårdgivare som både en säker bas och trygg hamn antas ha säkra inre arbetsmodeller av dem (Kriss, Steele & Steele, 2012). Inre arbetsmodeller utvecklas tidigt hos barnet och består av barnets mentala representationer om anknytningsperson/er, självet och omgivningen samt samspelet däremellan (Broberg et al., 2006; Cassidy, 2008; Fivush, 2006). Termen inre arbetsmodell anammade Bowlby från biologen Craik (1943) som menade att vissa djurs förmåga att skapa mentala representationer av verkligheten gynnade dem i en evolutionär mening. Syftet med inre arbetsmodeller är att hjälpa barnet tolka och förutsäga beteenden och känslor hos anknytningsperson/er samt att reglera sina egna anknytningsbeteenden därefter. Bowlby menade att barn har olika uppsättningar av arbetsmodeller för olika anknytningsrelationer (Bretherton & Munholland, 2008; Broberg et al., 2006). Bowlby tänkte också att förändringar i miljön gör att arbetsmodellerna måste uppdateras men att för övrigt är de tämligen stabila under utvecklingen, vilket han kallade generell kontinuitet (Bretherton & Munholland, 2008; Broberg et al., 2006; Fivush, 2006).

Trygg och otrygg anknytning. Bowlby ansåg en gynnsam anknytningshistoria leda till en koherent uppsättning av arbetsmodeller (*trygg anknytning*), vilket innebär att de medvetna och omedvetna aspekterna överensstämmer. När arbetsmodeller är inkoherenta (*otrygg*

anknytning) har individen däremot olika modeller för samma sak; dvs. individens medvetna tankar ("Min pappa/mamma fanns alltid där när jag behövde honom/henne") motsägs av faktiska minnen eller frånvaron av dem. Inkoherenta arbetsmodeller tyder på psykologiskt försvar då de håller den ångest i schack som skulle riskera att överväldiga barnet om obehagliga sanningar blev medvetet erfarna. Det sistnämnda tyder på defensivt uteslutande vilket även visar att arbetsmodeller är affektiva (Broberg et al., 2006; Broberg et al., 2008). På liknande sätt kan anknytningsteorin knytas samman med skriptteorin via trygg-bas skript (Secure Base Script, SBS) (Fivush, 2006). Här omfattar ett skript det som barnet förväntar sig från omvärlden i en anknytningsspecifik situation, likaså berättar det hur barnet ska agera i relation till situationen. Ett *tryggt* skript hos ett barn borde vara enhetligt, genomarbetat och tillgängligt, medan ett *otryggt* skript borde vara osammanhängande och delvis tillgängligt (Fivush, 2006; Psouni & Apetroaia, 2014).

Trygg-bas skripten hjälper således till att bedöma vilket av de fyra anknytningsmönster ett barn har, dvs. trygg, otrygg undvikande, otrygg ambivalent eller otrygg desorganiserad. Barn med *trygg anknytning* har tillsammans med föräldern en interaktionshistoria där föräldern agerat som en trygg bas och säker hamn vid upplevd fara. Således skapas inre arbetsmodeller hos barnet av att föräldern är psykologiskt tillgänglig och tröstande. Denna typ av interaktion gör det också möjligt för barnet att lita på sin egen förmåga att interagera med andra. Barn med *otrygg undvikande* anknytning har en interaktionshistoria av att bli avvisade av föräldern då de sökt trygghet. Således skapas inre arbetsmodeller av att föräldern inte är tillgänglig och tröstande och därför undviker barnet att söka sig till föräldern vid oro. Barn med *otrygg ambivalent* anknytning har en inre arbetsmodell av att föräldern är oförutsägbart, detta eftersom föräldern varit inkonsekvent i omvårdnaden. Bristen på tillit till föräldrarnas omvårdnad gör att dessa barn är väldigt snabba med att signalera sina behov. Barn med *desorganiserad anknytning* har till skillnad från barn med trygg och otrygg anknytning inte en organiserad anknytning. Dessa barn har till stor del haft en interaktionshistoria där det inte kunnat förutsäga föräldrarnas svar samt att föräldern väckt rädsla hos barnet. Det blir svårt för barnet att kognitivt skapa inre arbetsmodeller av denna typ av interaktion (Broberg et al, 2006).

Anknytning hos barn i mellanbarndomen

Om man tittar på anknytningsforskning så har barn i mellanbarndomen, dvs. barn i åldrar mellan 7-12 år, varit en försummad grupp (t.ex. Booth-Laforce et al., 2006; Diener et al., 2008; Kerns, 2008). En större del av empirisk forskning inom anknytning har sin fokus på spädbarn, förskolebarn och tidig barndom samt på tonåringar och vuxna (Booth-Laforce et al., 2006).

Mellanbarndomen har ofta beskrivits som en latensperiod, men i själva verket sker en hel del förändringar i denna period. Barn i mellanbarndomen kan tänka mer systematiskt och flexibelt, och i och med att metakognitiva färdigheter utvecklas blir deras tankar om relationer mer nyanserade. Utveckling av social förståelse gör att barn i mellanbarndomen förstår andras beteenden bättre, vilket också skapar bättre kontroll över de budskap barnet sänder i samspel med andra. Detta tillsammans med de metakognitiva färdigheterna bidrar till utveckling av självmedvetande (Kerns, 2008; Raikes & Thompson, 2005). Inre arbetsmodeller om självet utvecklas och sociala jämförelser påverkar allt mer hur barnet uppfattar sig själv. Barn i mellanbarndomen kan bättre uttrycka sina känslor, och välja att visa eller inte visa sina känslor, varav det sistnämnda kan ske när barnet uppfattar att emotionellt stöd inte finns till hands. Trots att kapaciteten för emotionsreglering förbättras söker barn i mellanbarndomen ännu stöd från sina föräldrar, speciellt när försöken till självreglering behöver bekräftas (Raikes & Thompson, 2005).

Anknytning ändras under mellanbarndomen: fysisk närhet till föräldrar minskar i betydelsen och i stället söker barnet nu psykiskt stöd och tillgänglighet från dem (Broberg, et al., 2006; Kobak, Rosenthal & Serwik, 2005; Raikes & Thompson, 2005). Föräldrarna ska alltså finnas till hands, men nu i mer psykologisk mening (Broberg et al., 2006). Barnen spenderar alltmer tid utanför hemmet, med sina kompisar, och på det viset expanderar deras sociala värld (Booth-Laforce, 2006; Kerns, 2008). Detta medför också, menar Kerns (2008), att kontrollen som föräldrar har på sitt barn minskar. Trygg-bas beteendet hos barn i mellanbarndomen omfattar således två motsatta aktiviteter: strävan mot självreglering och sökandet av stöd. Förmågan till emotionsreglering kan skilja barn emellan. Mycket av det som ligger till grund för dessa skillnader, t.ex. problematiska familjerelationer, sårbar personlighet eller brist på socialt stöd, tenderar även påverka anknytningstrygghet hos barn i mellanbarndomen (Raikes & Thompson, 2005).

Mayseless (2005) beskriver fem utvecklingsprocesser i anknytningssystemet hos barn i mellanbarndomen. En av dessa omfattar att beteendesystem hos barn i mellanbarndomen fungerar smidigare och blir i större grad reglerade av kognitiv-affektiva internaliseringar. Detta eftersom barn i mellanbarndomen har en förbättrad abstraktionsförmåga och kan således planera sitt beteende flexibelt för att uppnå sina mål. Barn i mellanbarndomen är således bättre än yngre barn att förstå deras egna ståndpunkter såväl som vårdgivarens. Likväl reglerar och kommunicerar de sina känslor bättre. Som följd av dessa förändringar kan individuella skillnader i anknytningsmönster tydas hos barn i mellanbarndomen (Mayseless, 2005).

En annan process som antas börja i mellanbarndomen är att anknytningssystemet blir mer integrerat och generaliserat. Den trygga eller otrygga anknytningen blir således allt mer ett attribut hos personen snarare än av en specifik relation. Anknytningsbeteenden integreras också till en generell arbetsmodell som verkar i relationer med andra personer (Mayseless, 2005). Denna process tas upp i en studie av Clark och Symons (2009) som visar att trygga barn ser sig själva och andra samt deras intentioner mer positivt än otrygga barn på grund av internalisering av den trygga anknytningen.

En ytterligare process i mellanbarndomen är att anknytningssystemet diversifieras, dvs. barnet formar nära känslomässiga band med flera andra figurer. Dessa band kan vara till andra vuxna såsom lärare, tränare eller vänner och syskon. Även om dessa relationer inte är konstruerade som anknytningsrelationer så är de relationer i vilken anknytningsrelaterad dynamik verkar. Barn kan känna sig trygga av att vara nära dessa personer (säker bas) och kan vända sig till de för tröst och trygghet (säker hamn) när de är oroad eller rädda. Denna process av att forma känslomässiga band till flera andra figurer tar formen av differentiering, dvs. barnet söker sig till olika personer vid olika problem. Detta till skillnad från yngre barn som tenderar att vända sig till en person i de flesta lägen som aktiverar anknytningssystemet (Mayseless, 2005).

Det sker också en process där ansvaret mellan barn och förälder skiftas. Till exempel kan föräldrar till barn i mellanbarndomen låta dem leka i parken själva, gå hem till vänner och stanna hemma själva i flera timmar. Denna skiftning grundas i barnets förbättrade kunskap om världen, tid och rum samt deras förbättrade förmåga att planera och ta hand om sig själva. Tanken är att barnet ska leda denna förändring och föräldern som ska anpassa sin övervakning genom att observera barnets förmåga att hantera faror (Mayseless, 2005).

Även intensitet av anknytningsbeteenden avtas. Denna process innebär att många av de situationer som tidigare väckt rädsla inte gör det längre (t.ex. nya människor). Istället skapar andra omständigheter oro hos barn i mellanbarndomen, t.ex. skadat stolthet, skam, skuld, oförmåga att leva upp till förväntningar och att bli avvisad av jämnåriga kamrater. Barn i mellanbarndomen kan också få tröst på ett annat sätt. Utöver beröring och närhet kan mindre intensiva sätt, och även symboliska, räcka från föräldrarnas sida för att visa tillgänglighet och bekräftelse, t.ex. telefonsamtal, uppmuntrande blickar, sms (Mayseless, 2005).

Kompisrelationer hos barn i mellanbarndomen. Som tidigare beskrivits expanderas den sociala världen för barn i mellanbarndomen och nu kan även vänner stundvis fungera som trygg bas alternativt säker hamn (Kobak et al., 2005). Booth-LaForce och kollegor (2005) menar också att en kompis som erbjuder emotionellt stöd kan ha en skyddande funktion för ett barn i mellanbarndomen och således minska de negativa effekter som följer med otrygghet

eller bristande stöd från föräldrars sida. Barn i mellanbarndomen börjar också reflektera över sina relationer till kompisar och olika grupper, och anknytningssystemet aktiveras nu av nya stimuli, till exempel av interpersonella hot om att bli utesluten, bortvalt, utskrattad eller mobbad (Broberg et al., 2006; Raikes & Thompson, 2005). Samtidigt kan föräldrar bli mindre lyhörda för anknytningsbehov hos barn i mellanbarndomen eftersom de klarar så mycket på egen hand (Broberg et al., 2006). Det är viktigt att föräldrar pratar med barnet om kompisar och aktiviteter eftersom att kunna dela barns känslor via fungerande ömsesidig kommunikation har betydelse för barns fortsatta anknytningstrygghet (Kobak et al., 2005; Raikes & Thompson, 2005). Således är relationen till föräldrar och vänner viktig i mellanbarndomen, och ett meningsfullt samspel mellan dem är betydelsefullt för barnets psykosociala fungerande.

Kvalitén i kompisrelationer är relaterad till barnets inre arbetsmodeller dvs. anknytningsmönster (Booth-LaForce et al., 2005; Booth-LaForce et al., 2006; Broberg et al., 2006). På liknande sätt kan ett barn som har använt föräldern som en trygg bas använda samma bas för att utforska sina kompisrelationer. Vid ett sådant utforskande utvecklas barnets förmåga till samspel med andra. (Booth-LaForce et al., 2005). Booth-LaForce et al. (2006) undersökte i sin studie bland annat kopplingen mellan barnets fungerande i kamratgrupp och anknytning till mamma och pappa i mellanbarndomen. Resultatet visade att social kompetens var signifikant relaterad till trygg anknytning till båda föräldrar under mellanbarndomen, vilket Booth-LaForce och kollegor (2006) menar går i linje med anknytningsteorin. Resultaten från denna studie visar också olika effekter av föräldrarnas kön: en tryggare anknytning till modern var relaterad till en bättre social kompetens hos barnet, och en tryggare anknytning till fadern var relaterad till en lägre aggression hos barnet. Inget i resultatet talade för att flickor skulle ha en starkare anknytning till sina mödrar, och pojkar till sina fäder: oavsett kön hade barnen tryggare anknytning till modern jämfört med fadern (Booth-LaForce et al., 2006).

Även en studie av Diener med kollegor (2008) visar liknande resultat: barn som hade trygg anknytning till både föräldrar uppfattade sig själva som mer socialt kompetenta än barn som hade trygg anknytning till endast en förälder. Däremot framgick det från studien att barns uppfattning om anknytning varierade med kön: flickorna visade en större grad av trygg anknytning till sina mödrar jämfört med fäder och på liknande sätt visade pojkar en större grad av trygg anknytning till sina fäder jämfört med mödrar. Diener et al. (2008) observerade också en signifikant konkordans gällande barns anknytningsrelation till sina föräldrar, dvs. om anknytning till modern var trygg så var den också trygg till fadern och tvärtom. Detta kan delvis bero på att föräldrar delar samma psykosociala miljö med barnet menar Diener och kollegor (2008). En begränsning i studien var således att deltagarna levde med två föräldrar. Med tanke på da-

gens mångfald i familjekonstellationer, är det oklart hur anknytningstrygghet till båda föräldrar skulle se ut i icke-intakta familjer (Diener et al., 2008).

Syfte och frågeställningar

Tack vare den ökade jämställdheten i föräldraskapet, ekonomiska fördelar och fokus på barnets bästa väljer allt fler separerade föräldrar växelvis boende för sina barn (Socialdepartementet, 2011; Socialstyrelsen, 2004). Därför är denna boendeform ett alltmer förekommande fenomen, särskilt i Sverige. Trots detta har endast ett fåtal studier gjorts som undersöker utvecklingen för barn som bor växelvis. Särskilt saknas det forskning om växelvis boende och anknytningsutveckling. Inte minst är barnperspektivet, dvs. vad barnen själva säger om sina relationer till viktiga andra, ouppmärksammat och obeforskat. Syftet med denna pilotstudie är således att undersöka hur anknytning ser ut hos en grupp barn som lever växelvis, och vad de själva berättar om sina relationer till viktiga andra. Studien fokuserar på barn i mellanbarn domen just för att det är först då de kan reflektera och resonera kring sina relationer på ett meningsfullt sätt. Studiens frågeställningar är:

Frågeställning 1: *Är fördelningen av trygg respektive otrygg anknytning densamma hos en grupp barn som lever växelvis som hos barn som lever i familjer med två sammanboende föräldrar?*

Frågeställning 2: *Ser barnets uppfattning om trygg bas modern och trygg bas fadern likadan ut då föräldrar utför sitt föräldraskap separat i respektive hem?*

Frågeställning 3: *Finns det andra viktiga personer som kan fungera som trygg bas för dessa barn?*

Frågeställning 4: *Vilka försvar använder sig dessa barn när de berättar om sina relationer till viktiga andra?*

Frågeställning 5: *Vilka teman uppkommer när barnen berättar själva om sina relationer till viktiga andra?*

Metod

Den aktuella studien är baserad på data från två större studier (Psouni & Apetroaia, 2014; Psouni, Sörlie & Merlo, 2014). Den ena studien omfattade 141 barn från 7 år och sex månader till 11 år och tre månader. 70 av dessa var pojkar ($M = 9$ år och 9 månader) och 71 var flickor ($M = 9$ år och 8 månader) (Psouni & Apetroaia, 2014). Den andra studien omfattade 67 barn från 9 år till 12 år och fyra månader ($M = 10$ år och 7 månader). 38 av dessa var flickor och 29 var pojkar (Psouni, Sörlie & Merlo, 2014). Vid rekrytering kontaktades rektorerna i ett antal grundskolor. Därefter skickades ett informationsbrev till lärare, föräldrar och barn där bland annat sekretess och anonymitet garanterades. Barnen rekryterades utifrån deras eget intresse, under förutsättning av föräldrarnas skriftliga samtycke. Den aktuella studien baseras på data från utförliga intervjuer (Friends and Family Intervju, FFI: Steele & Steele, 2005) med barnen i de ovanstående studierna, samt utvärdering av deras trygg bas -skript (Secure Base Script Test, SBST: Psouni & Apetroaia 2014). Barnen intervjuades individuellt i skolan eller i deras hem (Psouni & Apetroaia, 2014; Psouni, Sörlie & Merlo 2014).

Urval

Studien är baserad på data från 20 barn i mellanbarndomen, från 8 år och 9 månader till 11 år och 4 månader, ($M = 10$ år, 4 månader). Fjorton av barnen var flickor. Samtliga barn kommer från medelstora städer i södra och mellersta Sverige. Alla hade svenska som undervisningsmål och inga barn hade specialstöd i skolan (Psouni & Apetroaia, 2014; Psouni, Sörlie & Merlo, 2014). Barnen valdes ut till den aktuella studien utifrån de två ovannämnda studierna eftersom de levde i växelvis boende när studien genomfördes. Det är något oklart hur länge några av barnen levte växelvis, men de flesta av barnen hade bott växelvis mellan två och fem år innan de blev intervjuade.

Instrument

Friends and Family Interview. FFI (Steele & Steele, 2005) är en semistrukturerad anknytningsintervju utformad för barn i mellanbarndomen och tonåringar. FFI syftar till att kartlägga barns uppfattningar och erfarenheter om sina relationer till föräldrar, syskon, nära vänner och lärare, samt vilka strategier barn använder för att hantera svårigheter. FFI omfattar fyra domäner som alla fyller en viktig roll under mellanbarndomen: uppfattning om sig själv, kompisrelationer, erfarenheter från skolan samt relationer till föräldrar och syskon. Inom varje domän undersöks både positiva och mindre positiva erfarenheter med hjälp av tydliga frågor och barnets specifika exempel på dessa. Intervjun tar ca 40 minuter att genomföra. Denna

spelas in, transkriberas och poängsätts sedan av två oberoende kodare på en fyra-gradig skala (1 = inget belägg, 4 = tydligt belägg). Den samlade bedömningen av intervjun resulterar i att barnet får ett till fyra poäng för vardera anknytningsstil: trygg, otrygg undvikande, otrygg ambivalent eller desorganiserad. Utifrån denna fyrvägsklassifikation anges barnet slutligen en mer övergripande anknytningsklassifikation, det vill säga trygg eller otrygg anknytning (Kriss et al., 2012; Psouni & Apetroaia, 2014). FFI har bedömts vara valid och reliabel. Steele och Steeles (2005) studie som undersökte instrumentet visade att anknytningsklassificeringar hos 11 år gamla barn var relaterade till tidigare bedömningar med främmandesituation. Likaså var resultatet oberoende av deltagarens verbala förmåga.

Denna studie fokuserar särskilt på fyra aspekter i FFI: trygg bas/säker hamn, idealisering, rollbyte och ilska. Gällande trygg bas/säker hamn, uppmärksammar kodaren barnets svar på frågor som undersöker vad barnet gör när hon/han är upprörd. Uttrycker barnet behov av att behöva andra, sakna andra och vara beroende av andra, talar detta för en trygg anknytningsstil. Vid idealisering framkommer diskrepans mellan en positiv skildring av sig själv, modern och/eller fadern följt av en avsaknad i stödjande minnen. Idealisering kan också komma till uttryck genom att barnet visar en ovilja att tänka på vad de tycker minst om hos sig själva och/eller i relationen till föräldrarna. En otrygg undvikande anknytningsstil kan präglas av hög idealisering. Rollbyte handlar om barnets vilja att behaga, vara till lags och försona föräldrar. Exempelvis tecken som tyder på ett alltför "vuxet" ansvar från barnets sida (Steele, Steele & Kriss, 2009). Ett överdrivet rollbyte kan antas vara relaterad till en lägre grad av anknytningstrygghet och till en högre nivå av upptagenhet (Mayseless, Bartholomew, Henderson & Trinke, 2004). Höga poäng på rollbyte kan således ge indikation på otrygg ambivalent -anknytningsstil. Ilska, i sin tur, handlar om "hetsig" ilska som är riktad mot föräldrar, alternativt skam för föräldrar. Exempelvis ofta förekommande agitation och anklagande språk gällande föräldrar kan ge indikation på ilska. Normativ, åldersadekvat ilska eller skam för föräldrar poängsätts inte (Steele, Steele & Kriss, 2009). Vidare kan höga poäng på ilska indikera otrygg ambivalent -anknytningsstil hos barnet (Kriss, Steele & Steele, 2012).

Secure Base Script Test. SBST (Psouni & Apetroaia, 2012; 2014) är ett instrument som syftar på att få en överblick på barnets trygga bas genom att utvärdera dess trygg-bas skript. Testet utgår ifrån att barnet skapar fem korta berättelser med hjälp av 12 ord i varje. Den första berättelsen (*Robins födelsedag*) skapar barnet tillsammans med testledaren som uppvärmning. Två av berättelserna talar sedan om barnets interaktion med föräldrar (*Robins matteprov* och *Robins olycka*). För att undvika stereotypa föreställningar om interaktion med modern respektive fadern skrivs modern och fadern som ett sammansatt "mamma/pappa." De

andra två berättelserna ger en inblick i barnets interaktion med sin nära vän (*Robin har bekymmer i skolan* och *Robin flyttar*). När deltagaren är en pojke handlar berättelsen om Robin och när deltagaren är en flicka handlar berättelsen om Ebba. Detta för att barnet ska kunna relatera till huvudpersonen. Uppgiften tar mellan 8 och 20 minuter att genomföra, och barnet uppmanas att berätta den bästa berättelsen. Transkriberade berättelser poängsätts sedan på en sjugradig skala. Berättelser med ett rikt innehåll av trygg bas poängsätts med sex till sju poäng, medan berättelser som saknar säker bas bedöms med två respektive en poäng. Högre poäng indikerar en tryggare generell anknytning (Psouni & Apetroaia, 2012). Psounis och Apetroaias (2014) studier visade en hög reliabilitet och validitet för instrumentet. Till exempel är resultatet oberoende av kodaren, likaså påverkar barnets verbala förmåga inte resultatet, medan SBST scores är starkt positivt associerade med andra mått av trygghet hos barn i mellanbarndom. Psounis och Apetroaias (2014) studie av instrumentet visade hög interbedömarreliabilitet mellan två olika studier, där Cronbachs alfa-koefficienten för de fyra berättelserna var 0.87 ($p < .0001$). Cronbachs alfa-koefficienten för de fyra berättelserna för urvalet i den aktuella studien var 0.78 ($p < .0001$) vilket är ett accepterat värde på intern konsistens och således visar på att historierna anses mäta samma underliggande konstrukt, det vill säga trygg bas.

Procedur

Transkriberade intervjuer och berättelser samlades in från två tidigare studier (Psouni & Apetroaia, 2014; Psouni, Sörli & Merlo, 2014) där forskarna hade utfört både FFI och SBST (på 120 respektive 67 barn). Materialet fanns i pappersformat och var avidentifierat. Varje barn hade således en kod, och det som framgick var endast kön och ålder på barnet. Av FFI och annat bakgrundsmaterial kunde utlysas vilka barn som levde växelvis. Båda författarna i den aktuella studien genomgick träning i kodningen av såväl FFI som SBST, enligt instruktionerna i respektive manual. FFI intervjuerna lästes därefter grundligt och kodades enligt FFI manualen (Steele, Steele & Kriss, 2009) av två oberoende kodare, en senior, certifierad och tillförlitlig (E. Psouni) samt en av författarna. Vid de fall där skillnaden mellan scores i enskilda delskalor var över ett poäng diskuterades dessa i konferens och eventuellt justerades. Trots att det fanns små skillnader i kodningen, sammanträffade fyrvägsklassifikationen mellan bedömarna helt (100 %), vilket tyder på en hög interbedömarreliabilitet. Likaså kodades SBST berättelserna för varje barn enligt manualen för SBST, av tre olika bedömare (de två författarna, samt upphovskvinnan E. Psouni).

Dataanalys

För att analysera data användes SPSS version 22. Initialt framställdes deskriptiv information om deltagarna. Därefter utfördes ett icke-parametriskt test mellan den slutgiltiga klassifikationen av anknytning och trygg bas, idealisering, rollbyte och ilska. Varför ett icke-parametriskt test användes beror på att de är bäst lämpade för små urval men även för att de inte förutsätter att den bakomliggande populationen är normalfördelad. En nackdel är dock att icke-parametriska test inte är lika effektfulla som parametriska test, och nollhypotesen kan vara svårare att förkasta när den är falsk (Jackson, 2006; Marques de Sá, 2007). I den aktuella studien användes ett Mann-Whitney test som är en icke-parametrisk motsvarighet till t-test (Pallant, 2004). Istället för att jämföra medelvärdena mellan två grupper, jämför Mann-Whitney testet ifall medianerna mellan dem skiljer sig. Då värden på variablerna rangordnas, kan fördelningen av dem bortses. I den aktuella studien användes även ett Chi-två test, som också är en icke-parametrisk metod. Med hjälp av Chi-två test kan den erhållna fördelningen av observationer jämföras med en fördelningsform som slumpen skulle ge (Borg & Westerlund, 2009).

Instrument som används inom anknytningsforskning resulterar alltid i någon form av klassificering. När man gör detta så innebär det också att man låter bli att rapportera delskalorna och därmed går man miste om variationen i dem (Cummings, 2003; Gloger-Tippelt, Gomille, Koenig & Vetter, 2002; Moss et al., 2005; Stievenart, Roskam, Meunier, & Van de Moortele, 2014). Således försvinner nyanserad information i slutklassificeringen. För att undvika att förlora variationen i delskalorna kompletterades därför dataanalysen med en tematisk analys av det som barnen sagt om sina relationer till viktiga andra. Denna metod valdes eftersom studien inte kan anta en ontologisk eller epistemologisk ansats. Tematisk analys är också en användbar metod vid undersökning av outforskade områden där deltagarnas syn på ämnet saknas (Willig, 2013). I den aktuella studien användes ett deduktivt förhållningssätt av tematisk analys för att undersöka en specifik forskningsfråga. Ett deduktivt förhållningssätt tenderar att resultera i en mindre rik beskrivning av data, däremot ges en mer detaljerad analys av en särskild aspekt (Braun & Clarke, 2006).

Då materialet redan var transkriberat, började vi analysen med att bekanta oss med texten genom att läsa och anteckna idéer. Nästa steg var att koda data vilket innefattade att arbeta igenom texten och identifiera meningsbärande enheter samt märka dessa med en kod. Valet av kodning beror i sin tur på huruvida den tematiska analysen antar ett induktivt eller deduktivt förhållningssätt. I det senare fallet, som även gäller för denna studie, kodas data genom att stryka under och identifiera det som är av särskilt intresse med avseende på forsk-

ningsfrågan (Willig, 2013). Efter kodningen skapades kluster av koder som blev till potentiella teman. Det är alltså inte frekvensen av en kod som avgör vad som blir till tema utan forskarens beslut om vad som är väsentligt (Willig, 2013). Slutligen granskades teman vilket innebär att man undersöker huruvida några av dem kan sammanfogas till ett överordnat tema, eller om några av dem ska bort då de inte är relevanta för forskningsfrågan (Braun & Clarke, 2006; Willig, 2013).

Etiska överväganden

Datainsamlingen för de två studierna var godkänt av etikprövningsnämnden. Deltagarna i dessa studier var informerade om konfidentialitet, anonymitet och sekretess samt om rätten att avbryta när som helst utan motivering. Föräldrarna och barnen hade också fått information om att de data som tas fram kan komma att användas i andra studier i framtiden. Barnen deltog av eget intresse, dock med skriftligt samtycke från föräldrarna. Under intervjuerna togs hänsyn till barnets mognad. Eftersom de två studiernas syften var att undersöka barnets anknytningsrelaterade erfarenheter, tankar och känslor gick detta i linje med den aktuella studiens frågeställningar.

Resultat

I denna del presenteras först deskriptiv data för populationen, sedan karaktäristiska för trygg bas/säker hamn, idealisering, rollbyte och ilska. Slutligen redovisas skillnaderna i medelvärdena mellan trygga och otrygga barn.

Populationen

Populationen i analysen omfattade 20 barn. 60 % ($n = 12$) av dessa klassificerades ha en trygg anknytning och 40 % ($n = 8$) otrygg anknytning (undvikande, ambivalent eller desorganiserad), vilket stämmer överens med normdata från allmän befolkning (Van Ijzendoorn, Schuengel och Bakermans-Krandenburg, 1999). Resultatet i den aktuella studien visade att fler flickor hade trygg anknytning ($n = 9$) jämfört med pojkar ($n = 3$) (se Tabell 1). En chitvå-analys visade dock att skillnaden inte var signifikant ($\chi^2 = .357, p = .55$). På grund av att det i denna studie endast fanns ett fåtal barn inom varje otrygg-delkategori bestämdes det att analysen ska bygga vidare på en trygg - otrygg dikotomi.

Tabell 1

Urvalet med hänsyn till anknytning och kön, N = 20.

		Kön		
		Pojkar	Flickor	Totalt
Anknytning	Trygg	3	9	12
	Otrygg	3	5	8
Totalt		6	14	20

SBST visade att de trygga barnen hade något högre medelvärden på trygg bas gällande både föräldrar ($Mf = 4.00$) och vänner ($Mv = 4.08$). Detta jämfört med de otrygga barnen som hade $Mf = 3.56$ för föräldrar och $Mv = 3.66$ för vänner. Mann-Whitney testet visade att skillnaden mellan de trygga barnen och de otrygga barnen med avseende trygg bas föräldrar inte var statistiskt signifikant ($p = .115$). Skillnaden mellan dessa grupper med avseende trygg bas vänner var inte heller statistiskt signifikant ($p = .473$).

Trygg bas, idealisering, rollbyte och ilska

I populationen. Resultatet visar att medelvärdet för trygg bas i hela populationen var högst för modern ($Mm = 2.65$) och annan ($Ma = 2.25$) jämfört med fadern ($Mf = 1.85$). Medelvärdet för idealisering i hela populationen var något högre för modern ($Mm = 1.95$) jämfört med fadern ($Mf = 1.68$). Gällande rollbyte, var medelvärdet i hela populationen likaså något högre för modern ($Mm = 1.28$) jämfört med fadern ($Mf = 1.20$). Medelvärdet för ilska var lika för båda föräldrar: modern ($Mm = 1.20$), fadern ($Mf = 1.20$) (se Tabell 2).

Tabell 2

Medelvärden på trygg bas, idealisering, rollbyte och ilska i hela populationen (N=20).

FFI variabel	Modern		Fadern	
	Mm	SDm	Mf	SDf
Trygg bas	2.65	0.69	1.85	0.71
Idealisering	1.95	0.89	1.68	0.67
Rollbyte	1.28	0.47	1.20	0.55
Ilska	1.20	0.38	1.20	0.52

Sex barn av alla 20 deltagare använde sig även av någon annan som trygg bas. Huruvida detta är normativt finns ingen data om. Tre av dessa var kompisar och de andra tre bestod av släktingar. Det var fler barn med trygg anknytning ($n = 4$) som också använde sig av trygg bas annan jämfört med otrygga barn ($n = 2$).

Bland trygga och otrygga barn. Om man går från populationsnivå till att titta specifikt på medelvärden hos barn med trygg anknytning respektive otrygg anknytning, visar resultatet att de trygga barnen ($n = 12$) hade sin trygga bas mest hos modern ($Mm = 2.92$). Medelvärdet var något lägre för trygg bas annan ($Ma = 2.50$) och lägst för trygg bas fadern ($Mf = 2.04$). De otrygga barnen ($n = 8$) hade likaså sin trygga bas mest hos modern, dock var medelvärdet något lägre ($Mf = 2.25$). Likaså var medelvärdet något lägre för trygg bas annan ($Ma = 1.75$) och trygg bas fadern ($Mf = 1.56$). Mann-Whitney jämförelser mellan de trygga och de otrygga barnen med avseende på trygg bas visade att barnen skilde sig signifikant endast gällande trygg bas moder (se Tabell 3). Resultatet talar således för att de trygga barnen upplever sin trygghet hos modern.

Vad gäller idealisering, rollbyte och ilska visar resultatet att medelvärden på idealisering gällande modern och fadern var högre hos de otrygga barnen ($Mm = 2.13$ respektive $Mf = 1.88$) jämfört med de trygga barnen ($Mm = 1.83$ respektive $Mf = 1.54$). Alla barn idealiserade sin mor mer jämfört med fadern, men hos de otrygga barnen var detta medelvärde allra högst. Resultatet visar att medelvärden på rollbyte och ilska inte skilde sig nämnvärt mellan de trygga och de otrygga barnen. Mann-Whitney test visade att skillnaden mellan de trygga och de otrygga barnen med avseende på idealisering, rollbyte och ilska inte var statistiskt signifikant (se Tabell 3).

Tabell 3

Medelvärden på trygg bas, idealisering, rollbyte och ilska hos trygga och otrygga barn.

		Anknytning				Jämförelse
		Trygg (n = 12)		Otrygg (n = 8)		Mann-Whitney
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>U</i>
Trygg bas	modern	2.92	0.67	2.25	0.53	21.0 ($p = .017^*$)
	fadern	2.04	0.78	1.56	0.50	32.0 ($p = .113$)
	annan	2.50	0.58	1.75	0.35	1.0 ($p = .20$)
Idealisering	modern	1.83	0.91	2.13	0.88	36.5 ($p = .189$)
	fadern	1.54	0.69	1.88	0.64	33.5 ($p = .126$)
Rollbyte	modern	1.25	0.50	1.31	0.46	43.0 ($p = .392$)
	fadern	1.13	0.43	1.31	0.70	40.0 ($p = .246$)
Ilska	modern	1.25	0.40	1.13	0.35	39.0 ($p = .307$)
	fadern	1.17	0.39	1.25	0.71	47.0 ($p = .656$)

Not. $*p < .05$

Tematisk analys

Nedan följer en presentation av teman som vi fann under trygg bas, idealisering, rollbyte och ilska och som alla anses vara relevanta forskningsfrågan. Varje tema illustreras med representativa citat från barnen. För att skydda barnens anonymitet har mindre ändringar i citaten gjorts, dock utan att innebörden av det som sagts ändrats.

Mamma och “dom” ser och förstår. Att bli sedd och förstådd var ett tema som dök upp på olika sätt vid frågor som undersökte trygg bas och säker hamn. Detta yttrade sig i barnens berättande genom att de hade minst en förälder som märkte när de behövde tröst, förstod hur barnet kände sig och hejade på dom. Denna förälder de talade om var oftast modern. Det var sällan som barnen enbart pratade om fadern när det rörde frågor som undersökte trygg bas respektive säker hamn utan de använde istället “dom”.

Hon går fram, hon ser på mig att det är någonting, är det någonting eller så där.

När jag blir arg så märker de när jag blir arg på dem, och mot andra när de hör det. (Vad händer?) ...och då kommer alltid mamma och pappa upp.

Mamma hejar på mig och sådant.

Dom tröstar mig, säger att det ordnar sig... om jag slagit mig nånstans så tar dom plåster eller blåser på såret.

Eller om någon säger typ om jag blir ledsen för att jag inte fick leka hos nån säger dom men vi ska göra nån grej hemma och så blir jag jätteglad fast jag inte fick det.

Ja det kan kännas, hon vet liksom, ibland vissa speciella grejer vet hon hur jag känner.

Om jag har slått mig eller nått brukar hon säga så det går bra och så. Vad heter det, så brukar hon trösta mig och så fast det är samma med min pappa fast jag gillar att bli tröstad mer av min mamma.

Dom brukar alltid se liksom vad är problemet, vad har hänt alltså det kan ju vara vilket problem som helst, men problemet, vad har hänt och hur kan vi lösa det, ungefär så brukar det vara.

I ett fall visar barnet hur det använder sin mor för en typ av problem och far för en annan typ av problem.

Jag brukar gå... om det handlar om kärlek till min mamma och om det handlar mer om såhär kompisar och sånt så är det mest till pappa.

Kompisar ser och förstår. Att bli sedd och förstådd uppkom också som ett tema när barnen talade om sin bästa kompis och även sin mormor. Detta tyder på att barnet kan använda dessa individer som en trygg bas och/eller säker hamn:

Och så min bästa kompis går jag oftast till för hon vet hur jag känner mig.

(Intervjuaren: Finns det någon du kan vända dig till när du är ledsen) Alltså min mormor, när jag hälsar på, då brukar jag gå till henne för att hon är så bra på (att trösta).

Att jag alltid kan lita på henne (mormor) om det händer nåt i skolan, även fast hon inte bor nära mig så kan jag säga till henne vad som har hänt.

Vi hjälper varandra.

Tittar man även på vad dessa barn säger om sina vänskapsrelationer i stort, framkommer sådant som normalt sett präglar vänskapsband som att man är lika, snälla och känna tillit:

Hon är snäll, man kan prata med, eller säga vad som helst till henne och hon lyssnar hela tiden och ... ja att hon förstår vad jag menar hela tiden.

Man kan säga saker till henne så åh jag tycker att han är snygg. Det är bra för hon brukar inte säga det.

Min mamma och jag. Som visades i resultatdelen var medelvärde för idealisering av modern högst hos de otrygga barnen. Vid idealisering beskrev barnen modern som snäll och omtänksam, och att de hade en bra relation samt att de kunde prata om allt med sin mamma. Däremot kunde de inte ge exempel och/eller nämna vad de gillade minst hos sin mor. Till frågan "Vad är det bästa med din mamma?" gav barnen som idealiserade följande svar:

Det är nog att vi kan prata om allt. (Kan du ge något exempel när ni gjorde det sist?) (Inget exempel).

Hon är snäll. (Kan du ge något exempel då du kände att hon var snäll?) Nej, kommer inte på något. (Vad tycker du minst om med din mamma?) Jag vet inte, det brukar aldrig bli fel hos mamma.

Att vi har så bra kontakt (Vad tycker du minst med din mamma?) Det är inget jag inte gillar.

Ett av barnen skyddade bilden av sin mor genom att skifta fokus till sig själv istället och bli självanklagande:

Det bästa kan nog vara att vi berättar mycket, vi är inte rädda för att berätta grejer, vad vi tycker vad vi, tycker jag något så berättar jag det... (Vad tycker du minst om med din mamma?) Det beror nog mest på mig, jag gillar inte när jag är arg på mamma... det känns inte bra att bli arg på mamma... men det var faktiskt väldigt länge sedan jag blev det så det är bra.

Fadern däremot idealiserades något mindre och på ett något annorlunda sätt. Fadern beskrevs av barnen som snäll och omtänksam, däremot sades inget om kontakt eller relation. Det som skilde sig från idealisering av modern var att barnen beskrev sin far som lekfull eller rolig, dock utan något specifikt exempel och/eller utan att nämna vad de gillade minst hos sin far:

(Vad är det bästa med din pappa?) Att han gör många roliga saker med mig. (Vad är det sämsta med din pappa?) (Inget exempel).

En orolig budbärare. Rollbyte som alltså talar om barnets vilja att behaga, vara till lags och försona föräldrar, framkom på olika sätt i barnens berättande. Särskilt hos fyra barn vars föräldrar bråkade med varandra. Det framkom att dessa barn fick bära skulden för föräldrarnas bråk vilket tyder på en belastning. Till frågan "Hur känns det när de bråkar?" svarade barnen:

... det känns lite som att det läggs på mig vad som har hänt, att det är mitt fel att de bråkar, ibland känns det så.

De tycker att det är jag som har, ställer till det, mest min pappa, inte min mamma.

Det framkom också att dessa barn var oroliga när föräldrarna bråkade, och osäkra på vad de skulle göra mot varandra vilket tyder på belastning och således rollbyte:

Man vill inte att dom ska bråka, då blir man typ så här ledsen och orolig och sånt. (Kan du berätta mer om det, hur det känns?) Man blir liksom bara såhär orolig, och ledsen för man vet liksom inte vad dom ska göra mot varandra, om dom ska säga någonting eller nånting.

Det framkom också i barnens berättande att de får agera budbärare vilket talar för belastning även här:

Jag bara nej jag orkar fan inte, nu håller de på, det är ju så jävla jobbigt, det är ju exakt såhär hur kan ni inte se hur jag har det jag är som en budbärare mellan mina föräldrar.

(Hur känns det när de bråkar?) Jobbigt, för ibland, nån gång när pappa eller mamma, pappa mest till mig och säger vad jag ska säga till mamma...

Resterande barn visar ingen belastning i form av rollbyte. Hos dessa barn verkar det som att föräldrar har bråkat innan och när de levde tillsammans men inte längre. Till frågan "Bråkar dina föräldrar någon gång?" svarade barnen:

Ja det gjorde dom ju innan dom var skilda men inte sen dess nej. (Hur kändes det för dig när de bråkade?) Ja jag försöker bara få stopp på det. Alltså jag brukar ställa mig mellan dom och försöka stoppa dom men då är det som jag inte finns.

Nej eftersom de inte träffas ofta så de bråkar typ aldrig.

Nej! Dom är väldigt bra, går väldigt bra tillsammans och är väldigt goda vänner nu när dom inte bor tillsammans, till skillnad från, när dom bråkade hela tiden.

Ibland är jag lite arg på dig. Någon "hetsig" ilska eller skam mot föräldrar förekom inte, istället kunde barnen uttrycka att de ibland blev lite arga på sina föräldrar. Det som barnen säger indikerar en åldersadekvat ilska:

Ja, en gång när mamma kom och hämtade mig så var jag lite arg på henne och så sa jag till hon, jag var liten då, sa jag att hon var världens dummaste mamma.

Mamma tjatar på mig att jag ska göra läxor. (Vad händer då?) Då blir jag ledsen och sur. Då lyssnar jag inte på henne, he...

På liknande sätt kunde barn uppvisa ilska när deras föräldrar inte hade tid för dem, och även detta var åldersadekvat:

(Vad gör du när dina föräldrar inte har tid för dig?) Jag blir arg och sur.

Diskussion

Syftet med denna pilotstudie var att undersöka hur anknytning ser ut hos barn i mellanbarn-
domen som lever växelvis, och vad de själva berättar om sina relationer till viktiga andra. Det
finns ingen tidigare studie som haft detta som syfte, således är den aktuella studien den första
att undersöka området. Studien fann att fördelningen av trygg respektive otrygg anknytning
var normativ hos barnen i denna studie. Tittar man specifikt på hur anknytning ser ut hos de
trygga och de otrygga barnen, visade resultatet att de trygga barnen hade sin trygga bas mest
hos modern, trots att de spenderar halva sin tid hemma hos fadern. Det sistnämnda bekräfta-
des också i den tematiska analysen där modern framstod som den mest centrala figuren för
tröst. Dessutom framkom ur den tematiska analysen att barnen ofta sa "dom" i deras berät-
tande vid tröst. Detta är något anmärkningsvärt med tanke på att dessa barn inte bor tillsam-
mans med båda sina föräldrar. Samtliga barn i studien idealiserade sin mor, men de otrygga
barnen gjorde det i större utsträckning. Det som belastade barnen var föräldrars bråk, dock
slapp majoriteten av barn detta då föräldrarna slutat bråka eftersom de inte längre bodde till-

sammans. Barnen i denna studie visade inte särskilt mycket ilska. Bästa kompiserna och mormor visade sig ha en särskilt betydelse för barnens trygghet.

Anknytning till mor, anknytning till far

Resultatet från den aktuella studien visade att fler barn var trygga än otrygga. Med tanke på att inga tidigare studier undersökt anknytning hos barn som lever växelvis går det inte att se hur detta resultat stämmer överens med tidigare forskning om växelvis boende. Däremot visades i denna studie att fördelningen av olika anknytningsmönster bland dessa barn inte skiljer sig från normdata (Van Ijzendoorn, Schuengel och Bakermans-Kranenburg, 1999). Med tanke på att barnen i den aktuella studien levte växelvis som allra tidigast från 3 års ålder antas de ha hunnit skapa sig en trygg bas hos den ena föräldern, vilket kan förklara andelen trygga barn i resultaten och vilket går i linje med t.ex. Sroufe och McIntosh (2011) samt Lamb och Kellys (2009) rekommendationer. Vad gäller könsskillnader visade den aktuella studien att fler flickor hade trygg anknytning. Som tidigare nämnts, visade Pruett och kollegors (2004) studie att regelbundna övernattningar hos den andra föräldern gynnade särskilt flickor. Utifrån Pruett och kollegors (2004) resultat och det som den aktuella studien visar, kan man spekulera med försiktighet att växelvis boende gynnar särskilt flickor.

Som det kvantitativa resultatet indikerar har dessa barn den trygga basen primärt hos modern. Då majoriteten av deltagarna i denna studie är flickor kan man också tänka huruvida detta speglar en könseffekt i anknytningen, dvs. att flickor tenderar att knyta starkare band till sina mödrar och pojkar till sina fäder. Däremot visade Booth-LaForce och kollegors (2006) studie att både pojkar och flickor hade tryggare anknytning till modern jämfört med fadern. Detta bekräftades även av den tematiska analysen, där modern skildrades av barnen som den mest centrala figuren för tröst. Utöver detta visade den tematiska analysen dessutom att barnen ofta sa "dom" i deras berättande om tröst. Detta kan förstås genom att barnens erfarenheter av anknytning till respektive förälder integrerats till en inre arbetsmodell (Grossmann et al., 2002). I Psouni och Apetroaia (2014) noterades att barnen spontant refererade till sin moder och fader tillsammans och inte var för sig. I diskussionsdelen tar Psouni och Apetroaia (2014) upp att en andel av barnen bodde växelvis och att det ännu är oklart hur denna boendeform kan påverka integrering av inre arbetsmodell hos dessa barn. Som den aktuella studien pekar mot, verkar det ske en integrering av arbetsmodeller även hos barn som lever växelvis vilket således svarar på Psouni och Apetroaias (20014) funderingar. Resultatet från den aktuella studien svarar också delvis på Diener och kollegors (2008) frågor om hur anknytningstrygghet till båda föräldrar skulle se ut hos icke-intakta familjer såsom växelvis boende.

Idealisering, rollbyte och ilska. Alla barn, även de klassificerade som trygga, idealiserade modern mer än fadern. De otrygga barnen idealiserade dock modern mest vilket stämmer överens med inkoherenta arbetsmodeller och psykologiskt försvar hos barn med otrygg anknytning (Broberg, 2006; Broberg, 2008). I linje med Broberg och kollegor (2006; 2008) har dessa barn antagligen två modeller för samma sak, dvs. medvetna tankar motsägs av faktiska minnen eller frånvaron av dem för att dämpa ångesten. Tematiseringen gav även nyanseerad information om idealiseringen. Det framkom att det huvudsakligen var relationen till modern som idealiserades, att man kunde prata med henne om allt, att hon alltid fanns där. Med försiktighet skulle detta kunna tolkas som att barnen i den aktuella studien längtar till en nära relation särskilt till modern, vilket inte helt stämmer med Socialstyrelsens (2004) och Cashmores och kollegors (2010) studier där det var viktigt för barnen att ha nära relationer till *båda* föräldrarna.

Resultaten i denna studie visade att majoriteten av barnen inte var särskilt belastade i form av rollbyte. Däremot fanns ett fåtal barn som var belastade i samband med att föräldrarna bråkade och då det blev barnets ansvar att förmedla föräldrar emellan. Detta kan möjligtvis indikera en brist i kommunikationen föräldrarna emellan, vilket både Socialstyrelsen (2004) och Bjarnasson och Arnasson (2011) menar är en viktig förutsättning för barns välmående vid växelvis boende. Å andra sidan, vad gäller bråk, fanns det också de barn som uttryckte att föräldrarna slutat bråka när de inte längre bodde tillsammans.

Barnen gav inte särskilt mycket uttryck för ilska. De trygga barnen gjorde dock detta lite mer mot modern än de otrygga barnen. Att de otrygga barnen inte visade ilska kan möjligen bero på att de inte tror att emotionellt stöd finns till hands (Raikes & Thompson, 2005). Man kan också tänka att de otrygga barnen inte gav uttryck för sin ilska på grund av att de idealiserade modern i större utsträckning. Det är dock viktigt att notera att ilskan huvudsakligen rörde om en åldersadekvat ilska och inte "hetsig" ilska.

Andras betydelse. Som tidigare redovisats kunde de trygga barnen oftare använda sig av någon annan person som en trygg bas. Detta går i linje med Clark och Symons (2009) studie som visade att trygga barn ser sig själva och andra samt deras intentioner mer positivt än otrygga barn på grund av internalisering av den trygga anknytningen. Detta beror på att barns anknytningsbeteenden i mellanbarndomen integreras till en generell arbetsmodell som verkar i relationer med andra (Mayseless, 2005). Således kan resultatet i denna studie ge indikation om att de trygga barnens inre arbetsmodeller uppmuntrar dem att också söka tröst hos andra såsom bästa kompis eller mormor. Detta går i linje med Booth-LaForce och kollegor (2005), som menar att barn som kunnat använda föräldern som en trygg bas kan använda

samma bas för att utforska sina kompisrelationer. Med tanke på att barn denna studie befinner sig i mellanbarndomen är det också möjligt att vänner stundvis kan agera som trygg bas (Kobak et al., 2005). Även av SBST framgår att de trygga barnen använde sig av deras kompisar som trygg bas mer än de otrygga barnen. Trots att skillnaden mellan de trygga och otrygga barnen inte var signifikant, kan resultatet tyda på något mer enhetliga skript och koherenta inre arbetsmodeller hos de trygga barnen, och som kan appliceras på andra nära relationer (t.ex. Broberg et al. 2006; Cassidy, 2008; Fivush, 2006).

Funderingar kring metod och förslag för framtida studier

Den aktuella studien kombinerade både kvantitativ och kvalitativ metod. Konventionellt har anknytningsstudier resulterat i olika klassificeringar av anknytning, vilka sedan använts för att gruppera barn (eller vuxna) enligt anknytningsstil, och jämföra grupperna emellan. I den aktuella studien valdes att studera även kontinuerliga scores från delskalorna trygg bas, idealisering, rollbyte och ilska, vilket är ovanligt att göra inom anknytningsforskning. Detta tillvägagångssätt valdes med motiveringen att inte gå miste om nyanserad information i de ovan nämnda delskalorna (Cummings, 2003; Gloger-Tippelt, Gomille, Koenig & Vetter, 2002; Moss et al., 2005; Stievenart, Roskam, Meunier, & Van de Moortele, 2014). Med den kvalitativa metoden kunde den kvantitativa analysen dessutom kompletteras med mer djupgående information om innehållet i barnens upplevelser, tankar och känslor. Dock måste noteras att generaliserbarheten när det gäller teman som framgick av den tematiska analysen är begränsad. Man kan också problematisera användandet av en tematisk analys i denna studie, eftersom den grundar sig på en semistrukturerad intervju där det var inte barnet själv som fick välja vilka huvudteman hon/han skulle ta upp, vilket kan ses som en brist. En intervju med en friare struktur hade möjligen erbjudit studien ett bredare underlag för en tematisk analys av det som barnen berättar.

Resultatet från denna pilotstudie bör dock tolkas med en viss försiktighet eftersom den endast omfattar 20 deltagare. Därtill var merparten av deltagare flickor ($n = 14$). Det sistnämnda medför att man bör se resultaten som baseras på könsskillnader med viss varsamhet.

Man kan också diskutera huruvida urvalet är representativt. Å ena sidan ingick deltagarna i den aktuella studien i två större studier vars syfte inte var att undersöka barn med växelvis boende, vilket möjligen kan ha bidragit till att urvalet i denna studie faktiskt blivit mer representativt. Detta kan tänkas förstärka studiens externa validitet gällande den kvantitativa delen. Å andra sidan har deltagandet varit frivilligt i de ursprungliga studierna. Detta innebär

således en osäkerhet kring huruvida självselektion har påverkat urvalet, vilket kan tänkas begränsa resultatets generaliserbarhet.

Viktigt att tänka på vid framtida forskning om barn som lever växelvis är att detta ämne väcker känslor hos föräldrarna. Detta noterades när författarna till den aktuella studien själva försökte rekrytera barn och endast fick en intresseanmälan. Annonsering av studien möttes av olika reaktioner och det sammantagna intrycket var att det fanns en oro och ett behov av att skydda dessa barn. Därför kan man spekulera huruvida en lyckad rekrytering hade resulterat i en representativ urvalsgrupp eller en snäv grupp bestående av barn från välfungerande växelvisa boenden.

Att den aktuella studien baseras på redan genomförda intervjuer innebär också att det inte har varit möjligt att ställa frågor om t.ex. styvföräldrar, vilket kunde ha bidragit med en värdefull information om barnens anknytning och vilket kan ses som en brist i denna studie. Då det kan antas att många familjer med växelvis boende också omfattar andra partners kan detta vara en viktig aspekt att ta hänsyn till i framtida forskning. En annan begränsning är att det inte framgår för alla barnen exakt hur länge de bott växelvis eftersom denna information inte var tillgänglig i samtliga fall, vilket resulterade i att deltagare inte kunde selekteras utifrån noggrannare kriterier.

Vad gäller instrumenten i denna studie kan det vara av intresse att tänka på i vilken utsträckning den diskurs som finns i familjen påverkar poängen som ges barnet (Psouni & Apetroaia, 2014). Detta särskilt då barnen i denna studie lever i två familjemiljöer med sannolikt två olika diskursmiljöer. Mer longitudinell forskning om hur diskursen kunde urskiljas från händelsepresentationer således behövs.

Slutsats

Den aktuella pilotstudien är den första att visa hur anknytningen ser ut hos en grupp barn i mellanbarndomen som lever växelvis sedan ett antal år tillbaka. Den visar också vad dessa barn säger om sina relationer till viktiga andra. Resultatet visade att 60 % av barnen i denna grupp hade trygg anknytning vilket inte skiljer sig från normdata baserat på befolkningen generellt. Anknytningsfördelningen hos denna grupp av barn var alltså densamma som hos barn i intakta familjer. Trots att barnen i studien spenderade lika mycket tid hos modern som hos fadern hade de sin trygga bas främst hos modern, vilket var tydligast hos de trygga barnen. Samtidigt sa barnen "dom" ofta vilket kan tala för att barnens erfarenheter av anknytning till respektive förälder integrerats till en inre arbetsmodell. Resultatet visade även att de trygga

barnen har en tendens att idealisera modern. Bästa kompisen och mormor visade sig ha en särskilt betydelse för barnens trygghet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att denna grupp av barn som lever växelvis inte var särskilt sårbara med avseende anknytning och trots att de inte bor tillsammans med båda sina föräldrar ryms de båda i barns mentala anknytningspresentation.

Referenser

- Ashcraft, M.H. (2006). *Cognition. Fourth Edition*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Bjarnason, T. & Arnarsson, A.M. (2011). Joint physical custody and communication with parents: A cross-national study of children in 36 western countries. *Journal of Comparative Family Studies*, (6), 871. Hämtad från <http://www.jstor.org/stable/41604494>
- Bjarnason, T., Bendtsen, P., Arnarsson, A. M., Borup, I., Iannotti, R. J., Lofstedt, P. & Niclasen, B. (2012). Life satisfaction among children in different family structures: A comparative study of 36 western societies. *Children & Society*, 26(1), 51-62. doi: 10.1111/j.1099-0860.2010.00324.x
- Booth-LaForce, C., Rubin, K.H., Rose-Krasnor, L. & Burgess, K.B. (2005). Attachment and friendship predictors of psychosocial functioning in middle childhood and the mediating roles of social support and self-worth. I Kerns, K.A. & Richardson, R.A. (Red.), *Attachment in Middle Childhood* (pp.161-188). New York: The Guilford Press.
- Booth-Laforce, C., Oh, W., Kim, A., Rubin, K. H., Rose-Krasnor, L. & Burgess, K. (2006). Attachment, self-worth, and peer-group functioning in middle childhood. *Attachment & Human Development*, 8(4), 309-325. doi: 10.1080/14616730601048209
- Borg, E. & Westerlund, J. (2009). *Statistik för beteendevetare* (2. uppl.). Stockholm: Liber.
- Bowlby, J. (1971). *Attachment and loss. Vol. 1, Attachment*. Harmondsworth: Penguin.
- Bowlby, J. (1994). *En trygg bas. Kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Bretherton, I. & Munholland, K.A. (2008). Internal working models in attachment relationships. Elaborating a central construct in attachment theory. I Cassidy, J. & Shaver, P.R. (Red.), *Handbook of Attachment. Theory, Research, and Clinical Applications* (pp. 102-127)). London: The Guilford Press.
- Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T. & Risholm Mothander, P. (2006). *Anknytningsteori. Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Falköping: Natur och Kultur.
- Broberg, A., Risholm Mothander, P., Granqvist, P. & Ivarsson, T. (2008). *Anknytning i praktiken. Tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Cashmore, J., Parkinson, P., Weston, R., Patulny, R., Redmond, G., Qu, L., Baxter, J., Rajkovic, M., Sitek, T. & Katz, I. (2010). *Shared care parenting arrangements since the*

- 2006 family law reforms: Report to the Australian Government Attorney-General's Department Sydney. Sydney: Social Policy Research Centre, University of New South Wales. Hämtad från:
www.ag.gov.au/FamiliesAndMarriage/Families/FamilyLawSystem/Dokuments/SharedCareParentingArrangementssincethe2006FamilyLawreformsreport.PDF
- Cassidy, J. (2008). The nature of the child's ties. I Cassidy, J. & Shaver, P.R. (Red.), *Handbook of Attachment. Theory, Research, and Clinical Applications* (pp. 934-957). London: The Guilford Press.
- Clark, S. & Symons, D. (2009). Representations of attachment relationships, the self, and significant others in middle childhood. *Journal Of The Canadian Academy Of Child & Adolescent Psychiatry*, 18(4), 316-321. Hämtad från
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=44772058&site=eds-live&scope=site>
- Cummings, E. (2003). Toward assessing attachment on an emotional security continuum: comment on Fraley and Spieker (2003). *Developmental Psychology*, 39(3), 405-408. doi: 10.1037/0012-1649.39.3.405
- Diener, M. L., Isabella, R. A., Behunin, M. G. & Wong, M. S. (2008). Attachment to mothers and fathers during middle childhood: Associations with child gender, grade, and competence. *Social Development*, 17(1), 84-101. doi: 10.1111/j.1467-9507.2007.00416.x
- Fivush, R. (2006). Scripting attachment: Generalized event representations and internal working models. *Attachment & Human Development*, 8(3), 283-289. doi: 10.1080/08912960600858935
- George, C., Solomon, J. & McIntosh, J. (2011). Divorce in the nursery: on infants and overnight care. *Family Court Review*, 49(3), 521-528. doi: 10.1111/j.1744-1617.2011.01389.x
- Gloger-Tippelt, G., Gomille, B., Koenig, L. & Vetter, J. (2002). Attachment representations in 6-year-olds: Related longitudinally to the quality of attachment in infancy and mother's attachment representations. *Attachment and Human Development*, 4, 318-339. doi: 10.1080/14616730210167221
- Grossmann, K., Grossmann, K. E., Fremmer-Bombik, E., Kindler, H., Scheuerer-Engelisch, H. & Zimmermann, P. (2002). The uniqueness of the child-father attachment relationship: Fathers' sensitive and challenging play as a pivotal variable in a 16-year longitudinal study. *Social Development*, 11(3), 307-331. Hämtad från

- <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=6934268&site=eds-live&scope=site>
- Haugen, G. (2010) Children's perspectives on shared residence. *Children and Society* 24, 112–122. doi: 10.1111/j.1099-0860.2008.00198.x
- Jackson, S.L. (2006). *Research Methods and Statistics. A Critical Thinking Approach*. (2. uppl.). Belmont: Thomson Wadsworth.
- Kerns, K.A. (2008). Attachment in middle childhood. I Cassidy, J. & Shaver, P.R. (Red.), *Handbook of Attachment. Theory, Research, and Clinical Applications* (pp. 366-382). London: The Guilford Press.
- Kobak, R., Rosenthal, N. & Serwik, A. (2005). The attachment hierarchy in middle childhood: Conceptual and methodological issues. I Kerns, K.A. & Richardson, R.A. (Red.), *Attachment in Middle Childhood* (pp.71-88). New York: The Guilford Press.
- Kochanska, G. G. & Kim, S. S. (2013). Early attachment organization with both parents and future behavior problems: From infancy to middle childhood. *Child Development*, 84(1), 283-296. doi: 10.1111/j.1467-8624.2012.01852.x
- Kriss, A., Steele, H. & Steele, M. (2012). Measuring attachment and reflective functioning in early adolescence: An introduction to the Friends and Family Interview. *Research in Psychotherapy: Psychopathology, Process and Outcome*. 15(2), 87-95. doi: 10.7411/RP.2012.009
- Lamb, M.E. & Kelly, J.B. (2009). Improving the quality of parent-child contact in separating families with infants and young children: Empirical research foundations. I Galatzer-Levy, R.M., Kraus, L. & Galatzer-Levy, J. (Red.), *The scientific basis of child custody decision* (2. uppl.) (pp. 187-214). Hoboken, NJ: Wiley.
- Lodge, J. & Alexander, M. (2010). *Views of adolescents in separated families. A study of adolescents' experiences after the 2006 reforms to the family law system*. Barton Act: Australian Government, Australian Institute of Family Studies, Sydney. Hämtad från [http://www.ag.gov.au/Publications/Documents/ArchivedFamilyLawPublications/PDF%20Report%20-Final%20-%20Views%20of%20adolescents%20in%20separated%20families%20\(2\)-%20with%20copyright%20page.pdf](http://www.ag.gov.au/Publications/Documents/ArchivedFamilyLawPublications/PDF%20Report%20-Final%20-%20Views%20of%20adolescents%20in%20separated%20families%20(2)-%20with%20copyright%20page.pdf)
- Marques de Sá, J. (2007). *Applied Statistics Using SPSS, STATISTICA, MATLAB and R*. (2. uppl.). Berlin: Springer.

- Mayseless, O. (2005). Ontogeny of attachment in middle childhood: Conceptualization of normative changes. I Kerns, K.A. & Richardson, R.A. (eds.), *Attachment in Middle Childhood* (pp.1-23). New York: The Guilford Press.
- Mayseless, O., Bartholomew, K., Henderson, A. & Trinke, S. (2004). "I was more her Mom than she was mine:" Role reversal in a community sample. *Family Relations*, 53(1), 78-86. Hämtad från <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsjsr&AN=edsjsr.3700240&site=eds-live&scope=site>
- Nielsen, L. (2013a). Shared Residential Custody: Review of the Research (Part I of II). *American Journal Of Family Law*, 27(1), 61-71. Hämtad från <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=85644444&site=eds-live&scope=site>
- Nielsen, L. (2013b). Shared Residential Custody: Review of the Research (Part II of II). *American Journal Of Family Law*, 27(2), 123-137. Hämtad från <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=87290075&site=eds-live&scope=site>
- Pallant, J. (2004). *SPSS survival manual: a step by step guide to data analysis using IBM SPSS for Windows*. (5. uppl.). Maidenhead: McGraw-Hill.
- Portu-Zapirain, N. (2013). Attachment relationships with fathers and mothers during early childhood. *Psychology*, 4(3A), 254-260. doi: 10.4236/psych.2013.43A038
- Pruett, K.M., Ebling, R. & Insabella, G. (2004). Critical aspects of parenting plans for young children: Interjecting data into the debate about overnights. *Family Court Review*, 42(1), 39-59. doi:10.1177/1531244504421004
- Psouni, E. & Apetroaia, A. (2012). *Secure Base Script Test (SBST) for Middle Childhood, Scoring and Administration Manual, 2nd revision*. Unpublished manuscript, Lund University: Sweden.
- Psouni, E. & Apetroaia, A. (2014). Measuring scripted attachment-related knowledge in middle childhood: the Secure Base Script Test. *Attachment and Human Development*, 16(1), 22-41. doi: 10.1080/14616734.2013.804329
- Psouni, E. Sörlie, A & Merlo, J. (2014). Individual differences in children's envisaging of coping with stressful sports situations in predicted by attachment but not parental support. Manuscript in preparation.

- Raikes, H.A. & Thompson, R.A. (2005). Relationships past, present, and future: Reflections on attachment in middle childhood. I Kerns, K.A. & Richardson, R.A. (Red.), *Attachment in Middle Childhood* (pp.255-282). New York: The Guilford Press.
- Reed, S.K. (2010). *Cognition. Theories and Applications*. Wadsworth, Cengage Learning: Belmont.
- Socialdepartementet. (2011). *Fortsatt föräldrar – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull*. (Statens offentliga utredningar, 2011:51). Stockholm: Fritzes offentliga publikationer. Hämtad från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/17/03/32/7b177cc2.pdf>
- Socialstyrelsen. (2004). *Växelvis boende: att bo hos både mamma och pappa fast de inte bor tillsammans* (3. uppl.). Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtad från <http://www.stromsund.se/download/18.3b063add1101207dd46800027577/Växelvis+boende.pdf>
- Sroufe, A. & McIntosh, J. (2011). Divorce and attachment relationships: The longitudinal journey. *Family Court Review*, 49(3), 464-473. doi: 10.1111/j.1744-1617.2011.01384.x
- Steele, H. & Steele, M. (2005). The construct of coherence as an indicator of attachment security in middle childhood: The Friends and Family Interview. I Kerns, K.A. & Richardson, R.A. (eds.), *Attachment in Middle Childhood* (pp.137-160). New York: The Guilford Press.
- Steele, H., Steele, M. & Kriss, A. (2009). *The Friends and Family Interview (FFI) coding guidelines*. Unpublished manuscript, Center for Attachment Research, New School for Social Research, NY.
- Stievenart, M., Roskam, I., Meunier, J., & Van de Moortele, G. (2014). Stability of young children's attachment representations: Influence of children's and caregiver's characteristics. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(2), 61-69. doi: 10.1016/j.appdev.2013.12.001
- Tornello, S.L., Emery, R., Rowen, J., Potter, D., Ocker, B. & Xu, Y.S. (2013). Overnight custody arrangements, attachment, and adjustment among very young children. *Journal of Marriage and Family*, 75(4), 871-885. doi: 10.1111/jomf.12045
- Van Ijzendoorn, M.H., Schuengel, C. & Bakermans-Kranenburg, M.J. (1999). Disorganized attachment in early childhood: Meta-analysis of precursors, concomitants, and sequelae. *Development and Psychopathology*, 11, 225-249. Hämtad från <http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/>
- Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology* (3. uppl.). Maidenhead: McGraw Hill Education.